



**Aspecte del carrer de Sant Domènec de Benidorm, on es concentren la majoria dels nombrosos restaurants de cuina basca que hi ha a la vila. A la dreta, l'actual lehendakari, Patxi López, en una visita que hi va fer durant la darrera campanya electoral basca, l'any 2009. El PNB hi té un batzoki, i polítics**

Les vuit hores i els 800 quilòmetres de carretera que separen Getxo de Benidorm són un miratge. Un veí de Neguri o d'Algorta s'adaptarà de seguida a la platja de Ponent o a la de Llevant: passejada a la vora de la mar a primera hora, *zurito* cap a migdia, fesolada per dinar, mus i *xato* al *batzoki*, *txakoli* amb *pintxo* a mitja vesprada i el partit de l'Athletic Club al vespre, envoltat de més seguidors biscaïns. Tot plegat, a més, amb un clima idíl·lic.

Un miler de persones —una de cada quaranta— amb dret de vot a les eleccions municipals celebrades a Benidorm diumenge passat hi va nàixer, al País Basc. Quatre milers més no hi són censades, però hi viuen tot l'any o temporades molt llargues. A l'estiu, quan alguns retornen al poble, desenes de milers de bascos fan el camí invers i omplen les platges i els locals de la capital turística del País Valencià. Es calcula que 8.000 apartaments són a les seues mans. De fet, de cada deu turistes que rep Benidorm, un prové del País Basc.

Els anys 70 i 80, les immobiliàries instal·lades a Benidorm obrien delegacions i es publicitaven a la premsa d'allà, tot convidant les famílies basques a passar tres dies a la Marina, amb totes les despeses pagades. Un volta ací, sota

## 'Benidorm bizi naiz'

“Jo sóc de Benidorm”, diuen així, en èuscar, els milers de veïns que van canviar tots els colors del verd per les diverses tonalitats del blau. Restauradors, empresaris, professors i jubilats bascos han trobat a la Marina Baixa el seu hàbitat natural. En parlem amb alguns per tal que ens expliquen els motius d'aquest enamorament infinit. Perquè no n'hi ha cap que se'n pense anar, ja.

el sol de la Mediterrània, miraven de vendre'ls un habitatge que costava entre dos milions i vuit milions de pessetes. “Sovint els veníem moblats, abonaven 500.000 pessetes en concepte d'entrada, i la resta, a cinc o set anys”, explica un comercial que visqué aquella època daurada. “La majoria va entendre de seguida que els eixia a compte: resultava molt més barat de comprar un apartament

que no llogar-lo cada volta que venien”, afegeix. “Sempre s'ha relacionat molt el turisme de Benidorm amb Madrid”, diu, “però ha estat tant o més important el que procedia del País Basc”.

D'aquella època daten la majoria d'edificis de toponímia basca que abunden a la població: Las Arenas, San Sebastián, Orio, Urgull, Amboto, Iguel-do, Archanda, Aralar, Legazpi, Gorbea,



del PP basc també hi han fet desembarcaments diversos en cerca del vot per correu.

Guernica, Etxezuri, Elizondo i el més recent Negurigane, als afores però tan alt que els residents dels últims pisos encara veuen la mar.

Quan Juan Miguel García va arribar a Benidorm, l'any 1989, la presència de bascos ja era multitudinària. N'havia sentit parlar al seu poble, Urretxu, i va decidir de fer-hi una visita. Buscava feina i en va trobar amb molta facilitat. Al restaurant Enrique li van fer un contracte de cambrer, i una mica més endavant, quan ja tenia clar que no retornaria al País Basc, va emprendre un negoci que no ha fet sinó eixamplar-se. Avui és propietari del tradicional bar Aurrera, el més popular dels que serveixen *pintxos* i l'embrió dels que ha obert després: la Bodega Aurrera, la Sidreria Aurrera, la Taperia Aurrera, la Braseria Aurrera, el restaurant Gorbea, l'italià Avanti i l'arrosseria Endavant, que el setembre passat va rebre la visita de l'actor nord-americà Bruce Willis.

Gairebé tots els locals de García són a l'entorn del carrer de Sant Domènec, al barri antic de la vila i conegut entre els bascos com *la calle del coño*. És producte de l'expressió col·loquial "¿Coño! ¿Tu qué haces por aquí?", que pronuncien molts dels qui, de sobte, es troben allà amb un conegut del poble. "Al meu, hi

viuen unes 6.000 persones", comenta García, "i més de la meitat han passat les vacances ací alguna volta". Ben lluny de considerar-ho una molèstia, el propietari de l'imperi Aurrera opina que "a la gent ja li agrada, trobar-se a la platja o al taulell del bar amb el conegut del poble". "En realitat –raona–, tots fan la vida a què estan acostumats, però amb el bon oratge garantit."

Al germà de Juan Miguel García, les coses també li van bé. Ha obert una cadena de perruqueries a Benidorm, i s'hi sent tan a gust com ell. Ni l'un ni l'altre no pensen tornar al País Basc si no és com ara, de tant en tant i per a fer-hi una visita curta. "Dubte molt que m'adaptara a viure sota aquella grisor", reconeix Juan Miguel, que malgrat tot pensa que "Benidorm no és com era, i no sols per la crisi i per la poca aflluència de gent entre el gener i l'abril, quan la clientela baixa molt". En general, retrau una "manca d'interès" als governs locals a l'hora de "fomentar el turisme gai i jove, el més interessant des del punt de vista econòmic". Quan mira cap enrere i recorda els anys 90, els seus ulls s'obren de bat a bat alhora que xiuxiueja: "Quines nits, aquelles..."

El qui era el seu cap de cuina, Felipe Madrid –"l'únic amb aquest títol a tot Benidorm", matisa aquest, nascut a Euskadi Nord–, acaba d'inaugurar a Sant Domènec mateix l'Ongi Etorri, el seu primer restaurant propi. Fa 28 anys que viu a Benidorm, on va arribar unes vacances d'estiu i on va aconseguir feina de manera inesperada: "Menjava en un restaurant i el propietari em deia que no trobava un cuiner estable", evoca. Va passar uns quants anys fent paelles al Manila –"de 2.000 a 3.000 racions diàries, poca broma!"–, abans de treballar amb Juan Miguel García. Assegura que l'Ongi Etorri no aspira a ser una cadena com l'Aurrera –"és un desig que covava de feia temps, res més"–, potser perquè la situació que travessa Benidorm tampoc no és la que va conèixer el 1981.

Casat amb una benidormera, Felipe Madrid també voldria "un creixement del turisme jove, com els 80, quan hi havia molt més ambient". Sobre les trobades fortuïtes amb coneguts de Sant Joan Lohitzune (Saint-Jean-de-Luz), en té a cabassos. "M'he endut sorpreses increïbles, com ara topar-me de cara amb gent que no veia de feia més de deu anys."

Recórrer la *zona basca*, com és coneguda, equival a sentir-se atret a travessar cada porta: Santurtzi, Gaztelutxo, Txape-la, Elizondo, Ondartza, Azkizu, Eguzki, Goierri... I també El Tamboril, que cada 7 de juliol llança un *chupinazo* a l'aire de Benidorm. La seua propietària, Uxua Abinzano, és instal·lada a la ciutat de fa 25 anys.

### Un 'batzoki' a la Mediterrània.

No fa tant de temps, des del 2003, que és oberta la seu benidormera del Partit Nacionalista Basc (PNB). Curiosament ocupa un dels baixos de l'edifici Rincón Español, "cosa que ha provocat tota mena de comentaris, com podeu imaginar", ironitza el regent del local, José Manuel García Monzón. A la targeta de visita, de fet, les coordenades n'estalvien la referència: "C./ Ruzafa nº 2, local nº 15", hi posa. García Monzón i la seua esposa són els tercers regents del *batzoki*. Fet i fet, va estar tancat durant més d'un any, perquè no es trobava un gestor adient. "Abans calia militar al PNB, però ara ja no", fa saber García Monzón, que, amb tot, confirma que n'és "un simpatitzant fidel". Formalment, el *batzoki* de Benidorm és adscrit a la federació biscaïna del partit. Íñigo Urkullu va assistir a la inauguració, i Andoni Ortuzar n'ha estat un habitual, darrerament: com a president del Bizkai Buru Batzar va encarregar-se de captar vots *jeltzales* als comicis bascos del 2009 i als municipals d'enguany. La majoria dels residents bascos en són nadius, de la circumscripció biscaïna.

Malgrat això, José Manuel García informa que la majoria de clients no són afiliats al PNB. "Bascos, sí, però d'ideologia diversa –específica– i a voltes ha entrat algun madrileny desorientat que, en veure la *ikurriña* que hi tenim emmarcada, de seguida se n'ha anat." D'actes violents, cap ni un. "Alguna cosa anecdòtica sí, com la pintada amb bolígraf que hi ha costat de l'entrada, que diu 'Viva España'."

Hi ha un 'batzoki', cada 7 de juliol s'hi llança el 'chupinazo' i la gent veu 'txakolí'

A la una del migdia d'aquest dimecres han entrat al *batzoki* cinc parelles de jubilats que, quatre hores més tard, encara són a taula. Per fi, prenen un últim xarrup al taulell i reserven lloc per a dilluns vinent, a la mateixa hora; si avui han menjat fesolada, dilluns toca bacallà. Canten quatre o cinc cançons i toquen el dos.

Amb el local ben calmat, José Manuel detalla com fou la seua arribada a la ciutat, fa més d'una dècada. Hi va venir convençut que trobaria feina de cambrer en un restaurant que en buscava. Això li havia dit un amic, i ell, cames ajudeu-me, va fer les maletes. "En arribar-hi, però, el propietari ja havia trobat algú", reviu, encara desencisat. La seua dona i ell se'n van anar a un càmping, on la porta s'obrí de nou: "Casualment, necessitaven algú que s'ocupara de la barbacoa, i jo que m'hi vaig posar!" Més endavant treballà a l'obra —"de paleta guanyava molts més diners que no a l'hoteleria", confessa—, però l'aturada immobiliària l'ha fet reingressar a la restauració. El *batzoki* funciona bé, sobretot els dies que televisen l'Atletic —"quan juga la Reial Societat, no hi ha ni la meitat de personal", somriu— i quan acull algun esdeveniment polític. A l'agost, quan milers de bascos passen les vacances estivals, abaixa la persiana i fa cap a la seua Amorebieta. "El nostre client habitual no vindria a l'agost", diu García Monzón, que recorda que, molts dels qui hi viuen tot l'any, aleshores se'n tornen cap a casa.

José Manuel lamenta que Patxi López no visitara "un lloc tan basc com aquest" quan va fer campanya a Benidorm amb motiu de les eleccions del 2009, les que van convertir-lo en *lehendakari*. Sobretot li crida l'atenció perquè "la família Pajín Iraola sí que n'és assídua, i aquell dia van acudir a tot de bars, però no al nostre". "D'Antonio Basagoiti —que també va fer campanya a Benidorm— sí que m'ho esperava, però de Patxi, no", assevera. La instantània del socialista al *batzoki* benidormer hauria estat curiosa, si més no.

**La quarta província basca.** Electoralment, Alacant és coneguda així. Hi ha una altra colònia important a Torrevella (Baix Segura), i els caps visibles dels tres partits amb més representació sempre miren de fer-hi un tomb.

Maite Iraola assegura que la rebuda a López d'ara fa dos anys fou "la més multitudinària que ha tingut mai un can-



DAVID REVENGA



EL TEMPS

**Dalt, José Manuel García Monzón, fotografiat al batzoki de Benidorm, que regenta de fa més de dos anys; el local, obert a tothom, acull actes polítics del PNB i tramita el vot per correu. A sota, Maite Iraola, professora del col·legi Mestre Gaspar López i regidora de Cultura el darrer any i mig; mare de Leire Pajín, va instal·lar-se a la ciutat l'any 1983, quan la ministra actual tenia set anys.**

didat a la presidència basca", alhora que es compromet que "la propera vegada que vinga, passarem pel *batzoki*". Els socialistes van aplegar un miler llarg de vots per correu, "i, de fet, Patxi a vegades ho ha dit públicament: 'Sóc *lehendakari* gràcies als vots de Benidorm.'"

Iraola és regidora de Cultura i Sanitat i mare de l'actual ministra de Sanitat, Leire Pajín. Nascuda a Hernani, ha viscut de tan a prop el darrer quart de segle del socialisme benidormer que durant vuit anys fou secretària general. El seu marit,

José María Pajín, també va estar set anys al capdavant del PSPV-PSOE local. La relació del matrimoni amb Benidorm és la d'un amor a primera vista que no ha perdut ni un bri d'intensitat. Van anar-hi per primera vegada l'any 1971, al viatge de final de carrera. Havien estudiat magisteri a Sant Sebastià. "Ens va encisar, però de cap manera no imaginàvem que acabaríem treballant ací", explica Iraola. "Després d'aquella primera estada, hi vam venir alguns mesos de juliol, amb les dues filles... La urbanització es deia



EL TEMPS



EL TEMPS

**Dalt a la dreta, Gloria Almedáriz, directora del col·legi El Murtal i resident a Benidorm de fa 29 anys. A sota, Juan Miguel García, propietari de la cadena de restauració Aurrera.**

San Sebastián, per cert! A tots quatre ens agradava molt”, conta. “Teníem les nostres places de professors a Andoain, a només sis quilòmetres de casa, i els viatges de final de curs de vuitè també eren a Benidorm, on ja havien vingut a treballar alguns amics nostres. Vam decidir de traslladar-nos-hi, però amb la condició que fora a Benidorm; no volíem cap altra destinació que no fora aquesta. Era Benidorm o quedar-nos a Hernani.”

I va tocar Benidorm. “Tot just hi era jo, de viatge de final de curs amb els alum-

nes, quan em va telefonar el meu marit per a dir-me que hi anara buscant pis, que ens havien concedit les dues places.” El setembre del 1983 van estrenar-se com a professors del col·legi públic Mestre Gaspar López. “Jo era bilingüe i ací vaig afanyar-me a aprendre català”, comenta Iraola, que el parla amb molta fluïdesa i que ha impartit “centenars d’hores de classe” en aquesta llengua. “La gent no t’ha d’anar a buscar, sinó que has de ser tu, que els busques a ells, i aquesta era una manera d’integrar-nos ràpidament al poble, com també apuntar-nos al grup de teatre municipal”, opina.

De Benidorm, Maite Iraola destaca “el clima i el cosmopolitisme, el fet que hi haja persones de tot arreu, cosa que ens enriqueix i que fa la ciutat encara més agradable”. El gran handicap, per contra, “és la manca d’un centre cultural digne, un fet penós; qualsevol poble de la contornada, molt més petit que no Benidorm, en té un”. Iraola, que ja no es presentava a les eleccions de diumenge passat, assenyala que “ara com mai he notat l’absència d’un recinte adequat, perquè això ens ha impedit de contractar segons quins espectacles”. Sense anar més lluny, el conservatori municipal ocupa la planta baixa de la plaça de bous.

**Endogàmia? No tanta.** Més enllà de la imatge del *batzoki*, la relació entre els bascos no és tan endogàmica com sembla. En el cas dels Pajín Iraola, “vam voler amarar-nos de seguida de la idiosincràsia d’ací, mai no ens hem relacionat amb els bascos d’una manera especial, tret dels caps de setmana, que hem acudit sovint a la zona de bars basca”.

D’ença que van instal·lar-s’hi, no han deixat de visitar Hernani, on viu la família d’Iraola –“per Nadal, Setmana Santa o aprofitant algun pont una mica llarg, hi hem anat”–, però en qualsevol cas no tenen pensat de tornar-hi per sempre més. “Quan ens jubilem, passarem més temps que no ara al País Basc i també a Lleó, d’on és José María, però de cap manera no hem pensat d’anar-nos-en”, tot i que, “quan anem cap al nord i travessem l’autovia de Leizaran, que uneix Pamplona amb Sant Sebastià, amb aquells colors tan i tan verds... El contrast és evident, sí, però no pots deixar de pensar que, perquè allò siga tan verd, cal molta pluja”. Entre els pocs retrets que hi posa, Maite Iraola en destaca “el recel que València

## Maite Iraola: “Era Benidorm o quedar-nos allà; no volíem cap altra destinació”

sempre ha tingut envers Benidorm. Com a professora, he vist tot de companyes valencianes que arribaven ací entristides, per bé que després, quan hi han estat, ja no se’n volen tornar”.

Gloria Almedáriz no és valenciana, però té aquest mateix perfil. Va viure a Basauri fins que el 1982 va sol·licitar un canvi de destinació. A diferència d’Iraola, a la seua llista de preferències figuraven diversos municipis de la Marina, amb Benidorm a l’últim lloc. “Recordava un viatge familiar que havia fet per la costa Blanca i no en tenia gaire bon record, m’havia semblat un indret lleig i atapeït”, admet. Avui encara se’n fa creus, d’aquella imatge “tan deformada”.

“Volia eixir del País Basc, on la tensió era elevada, en aquell moment: al col·legi on treballava, la gent tenia por de parlar, hi havia un ambient que no m’agradava gens ni mica”, reconeix. “Tothom es prenia molt seriosament la feina, però una altra cosa era la llibertat que tenies a l’hora de dir la teua, un aspecte a què molts no donaven tanta importància; en arribar a Benidorm i comprovar no sols la qualitat de vida d’ací, sinó també que l’ambient era molt més relaxat, vaig veure clar que no me’n tornaria”, afirma Almedáriz, que també parla un català perfecte. Després d’haver passat més d’una dècada al Mestre Gaspar López, fa vuit anys que dirigeix el col·legi del Murtal, al barri de la Cala. En tot aquest temps, el centre ha triplicat el seu alumnat.

Entre els arguments favorables que cita Gloria Almedáriz –i que corroboren la resta de consultats– hi ha el fet que “ací ningú no mira malament qui hi ha al costat, cadascú va com vol i fa allò que li ve de gust, mentre respecte la convivència”. Al seu País Basc en miniatura, molt menys verd però molt més assolellat, la vida és plàcida com enlloc. Aquesta és la seua veritable terra mítica.

*Victor Maceda*